

TUHANDE SILMAGA JUMAL – KÕVERPEEGELI TSIRKUS

Epp Kubu
04.01.2021

Värviline
Mänguline
Sürreaalne
Unenäoline
Veider
Ohtlik
Ebamugav
Uimane
Rõve
Võluv
Ootamatu
Võlla huumor
Tundmatu
Haaramatu
Kohmakas
Teadvuseeta

***

Sandra Z-i *Tuhande silmaga jumal* on eksperiment tsirkuses, poeetiline lavastus millestki, mida sõnadega lihtsalt ära ei kirjelda. Psühhedeealne toores kogemus. Tõmmis täielikust kohalolust. Meeled on kaotanud suunataju. “LSD trip” või unenägu? Mäss ratsionaalsuse piirangutele? Tähenduste ja sõnumi otsimine viiks mind rappa. Inspireerun psühhedeeletest muutunud teadvuse seisunditest saadud teadmistest ja emotsionaalsest mõjust, mida see lavastus tekitab.

***

Isegi kui ma kõigest aru ei saa, mis selles aegluubis edasi-tagasi kulgevas postapokalüptilise atmosfääriga koomiksilaadses kollaažilikus fragmentaalses värvilises teise planeedi unenäo maailmas enne apokalüpsist toimub, on need lõhnad, pildid ja helid inspireerivad ja jäävad kummitama. Selle lavastuse mõjud on püsivad mitmel viisil. Kummaline deliirium.

***

Sageli on nii, et kui vaatan mõnda filmi või teatrietendust, siis proovin mõelda end selle teose lavastajaks. Proovin mõelda, mis võis olla mõttekäik, mis võis olla autoril protsessi alguses, keskel ja lõpus. Mis võis olla väljakutse, risk, mida võtta ja katsetada? Mis võis

olla see miski, millega teha pool aastat tööd, nii, et oleks huvitav? Pakun huupi, et *Tuhanda silmaga jumala* puhul võis olla väljakutseks eri žanritest (tsirkus ja Sandra Z lavalised ideed) koostisosade kokkusulatamine tervikuks, mis jätab otsad avatuks ja tähendusvälja avaraks, et oleks näha see, mida "pole näha".

***

Osa sellest lavastusest on tossuga täidetud hele kõrge ruum. Osa sellest on pildid, mida loovad akrobaatide eri tasanditel üksi ja kambas, põrandal ja õhus, horisontaalne ja vertikaalne, vastuolulisi ja segaseid trajektoore läbiv kehade liikumine ja liikumatus ning eluohtlikud kiiksuga tsirkuse trikid õhus. Osa piltidest on valgus, mis muudab aeglaselt värvi: valgest-siniseks, sinisest-lillaks, lillast-punaseks, punasest-roosaks, roosast-siniseks, sinisest - rohelineks, rohelisest-kollaseks, kollasest-tumesiniseks, tumesinisest-mustaks. Osa piltidest on akrobaatide futuristlikud kostüümid. Ühe silmaga olendite keha katavad värvilised geomeetriselised laigud, mis sätendavad tsirkuse trikoodel. See mõjub kui vee virvendus, abstraktne maal, juhuslikult kehale kleepunud klaasikillud, marmelaadikommid, tulnukad teiselt planeedilt või tundmatud olendid unenäost. Osa sellest on tsirkuse instrumendid ja ohutus süsteemid: köied, karabiinid, trapetsid, punased pikad kangad ja suur metallist ratas, mille sees ja peal pöörlevad akrobaadid, suur madrats, millele pehmelt maanduda. Osa sellest lavastusest on akrobaatide ja tehnilise meeskonna koostöö ja üksteise tajumine ning tähelepanu üksteise suhtes. Osa sellest on heli. Elektrooniline taustamuusika, akordioni soolo, olmelid ja välja öeldud sõnad. Tunnen ära kõlaritest kostuva käheda Sandra Z riikaliku tämbri, mis ühe lavastuse peamise koostisosana liigub lavastuse algusest lõppu ja hoiab seda maailma koos. Sandra Z on võtnud Jumala positsiooni, kes vaatab toimuvat kusagilt distantsilt. See hääl on kord uimane, kord ohtlik, kord jagab suuniseid, kommenteerib, parandab akrobaatide misanstseene, kuid on ka momente, kui see hääl satub segadusse, jääb mõttesse, mõtleb ümber, hajub teisele teemale, laulab, hallutsineerib ja toob jutu sisse näiteks sõna "Putin". Tundub, et selline koostisosade miksimine sobib kokku unenäo eksitava loogikaga, kus kõik ilmuv ja toimuv on kokku pandud tuttavatest asjadest, tegevustest, sündmustest, kuid täiesti ootamatutes kooslustes ja seostes. Sandra Z Jumala rollis on osa suurest võrgust, mida ta järk-järgult on kudunud ning on ise selle keskmes nagu ämblik.

Siin on ka motiive, mis on alguses visuaalsed ja hiljem korduvad heli foonil. Üks suure silmaga olend, kes viskab oma suure silma põrandale ja muutub patsiga tüdrukuks (Helery Kuld) ronib mööda tsirkuse kangast 5 meetri kõrgusele lae alla ja hakkab akordionit mängima. Sama akordionil mängitud motiiv kordub lavastuses hiljem helis ja mõjub mälestusena eelnevast stseenist.

Osa sellest lavastusest on mittelineaarne narratiiv. Lugu ei liigu punktist A punkti B. Vaid punktist A liigutakse sujuvalt punkti B ja sealt edasi sujuvalt punkti C, mis on punkti A variatsioon. Tekib tunne, et me liigume peegelpildis edasi ja siis tagasi algusesse, aga see algus pole päris algus vaid sarnane algusele, alguse variatsioon ja midagi veel. Palindroom? Kõverpeegli tsirkus? Visuaalseid ja helilisi motiive saab lugeda tagurpidi ja edaspidi, kuid tagurpidi lugedes on mulje veidi erinev ja nihkes. On variatsioonidega edasi-tagasi luupimine. Ei ole päris Christopher Nolani "Tenet" (2020)

või Godfrey Reggio "Koyaanisqatsi" (1982), aga oma struktuuri ülesehituselt midagi sinna kanti. *Tuhande silmaga jumal* avardab kujutlusvõimet ja toob sisse absurdi ja fantastilise. Huvitavam selle puhul on tunde intensiivsus, mis sellest tekib kui loo tähenduse otsimine, mida võiks paari lausega kokku võtta.

***

Lähnen mõttes tagasi sellesse õhtusse, kui algas *Tuhande silmaga jumala* etendus OMAtsirkuse saalis.

Hingan rahulikult läbi maski. Mu nägu on kaetud, et kaitsta kedagi teist millegi nähtamatu eest. OMAtsirkuse valge hämar avar kõrge ruum. 50 protsenti tribüüne täitev esietenduse publik koguneb. Vaatan ruumis ringi. Toss on matnud detailid. Lava kaugemas seinas aiman ähmaseid puuvõrasid meenutavaid valgustorne, kus okste vartes ripuvad prožektorid. Ilmselt sealt midagi hakatakse valgustama. Mu mask filtreerib vinest paksu õhku ja tossu on kergem sisse hingata. Olen valmis kunsti vastuvõtmiseks eriolukorras. Samal ajal mõtlen sellele, mida tähendab ühe lavastuse toimumine praeguses pandeemia olukorras, kus enamus maailmast on vajutanud pausi nupule. Käib maadlus lukustuse atmosfääri ja ebakindluse esiplaaniga. Suurenenud teadlikkus inimeste suremusest pandeemia ajal on toonud ärevuse ja hirmu. Sotsiaalsetel rahvarohketel kultuuriüritusel käia tähendab eluga riskimist kui uskuda viiruse ohtlikkust. Kultuuriasutused töötavad sellises meeolus, et võtame üks päev korraga. Näitlejad lähevad eneseisolatsiooni ja tulevad sealt. Inimesi etendustes asendatakse või lõigatakse tegelasi välja. Viimane mida tehakse: jäetakse etendus ära. Midagi pikalt, ette planeerida ei saa, tulevik on ennustamatu. Aeg on aeglustunud, ei tundu enam, et peaks kõigele järele jõudma. Kõigest hoolimata on Sandra Z otsustanud võidelda tuuleveskitega ja jätkata endist eluviisi. Esietendus toimub. Ühelt poolt on see julgus, teisalt jälle vanade eluviiside jätkamine. Olen ka siin riskimas iseenda ja teiste eludega.

***

Lae all trapetsitel tiirlevaid ja pöörlevaid, üksteist püüdvaid tüdrukuid vaadates hakkab süda taguma. Ühe tüdruku jalg vääratab ja ta jääb napilt trapetsile pea alaspidi rippudes pidama.

Mu kõrval istuja karjatab: "See oli meelega?! Pidigi nii olema?"

Mõtlen: "Nii oligi mõeldud! Kas ta jääb ellu? Ou mai gaad! Appi!"

Olen segaduses, kas nad teevad veel proovi või oligi nii mõeldud: jätta asi tooreks.

***

Iga kord kui vaatan mõnda tsirkuse etendust on mul hirm ja adrenaliin üleval. Mu kujutluses alati keegi esinejatest kukub. Mõtlen, mis on tsirkuse eripära ja olemus? Tsirkus pole kindlasti kellegi soolo. See on kollektiivne kunst ja meeskonnatöö. Mitte miski siin pole juhuslik. Järjepidev rutiinne trenn oma kehaga. Järjepidev tähelepanu harjutus. Iga trikk, mida tehakse, peab olema täpne. Kõik, kes ühe triki tegemises osalevad, peavad olema asja juures oma tähelepanu ja reaktsiooni kiirusega 100

protsenti. Kui tähelepanu hajub, võib keegi end vigaseks kukkuda või surma saada. Tsirkuses käib mäng ikkagi elu ja surma piiril ja igav seda pingelist olukorda pealt vaadata kindlasti pole. Tsirkus on olemuselt show, *freak show*. Tsirkust vaadates imetletakse ja hinnatakse artistide perfektset sooritust, vormi ja võimeid kui sisu ennast. OMAtsirkuse *Tuhande silmaga jumalas* on mu meelest veidi teisiti. Sandra Z on toonud sellesse perfektse soorituse kunstivormi errori. Nihestanud klassikalise tsirkuse numbreid nii, et jääb mulje, et midagi läks valesti. Või hoopis, äkki oligi nii mõeldud. Selline tsirkus paneb kahtluse alla: kas perfektselt sooritatud trikk on üldse huvitav. Vead ja nihked selles perfektsuse püüdes on ehk põnevamadki. Eneseiroonial ja huumoril on selles oma roll.

***

Trummide pöörin. Valgus muudab aeglaselt värvi. Publiku tribüüni tagant ilmub kamp olendeid, kellel on pea asemel suur silm. Kollektiiv jõllitab oma suurte silmadega publikut ja marsib aeglaselt ühes rütmis publiku tribüüni tagant grupina vasakult paremale üle lava ja paremalt vasakule üle lava. Ühe olendi pea suurune silm vaatab paremale ja on erroris kogu ülejäänud sünkroonselt liikuva kambaga. Kamp jääb seisma. Paralleelselt kostub kõlaritest hääl:

Jumal: *"Hello everybody, this is god speaking in universal language English, with a bit of an Estonian accent, sest tuleb välja, et ma olen eestlane....hahaa! As you very well know, I don't speak to sober people. But what you see, time has a lot of nuances here. I have a lot of messages for you. Yes you, the blond one in the backseat...."*
Üks ühe silmaga olend ronib teiste olendite õlgadele ja hüppab salto ja maandub perfektselt pörandal.

Jumal: *"Kas saaks selle nüüd topelt?"*
Ühe silmaga olend kordab saltot.

Jumal: *"Aitäh! Thank You! Weird creature lady!"*

